

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ลักษณะการพักผ่อนหย่อนใจ

กิจกรรมที่กระทำในช่วงเวลาว่างมีทั้งสถานที่ต่างๆ ภายนอกอาคารสถานที่ (Outdoor) ภายในอาคาร (Indoor) ได้แบ่งประเภทของการพักผ่อน เป็นดังนี้

1. การพักผ่อนนอกรอาคาร (Outdoor Recreation)

- 1.1. การพักผ่อนนอกรอาคารที่เป็นของสาธารณะ (public) ได้แก่ การเล่นกีฬา การเดินชมธรรมชาติ นั่งเล่น การพายเรือเล่น การปิกนิก ขับรถเล่น เป็นต้น
- 1.2. การพักผ่อนนอกรอาคารเป็นส่วนตัว (Private) เช่น การอ่านหนังสือ ฟังเพลง ดูโทรทัศน์ ทำงานอดิเรก ฯลฯ (เอี่ยมพร วีสมหมาย, 2524 : น.9)

ลักษณะการพักผ่อนหย่อนใจที่คนเราต้องการและเลือกพักผ่อนตามความพอใจมีอยู่ 2 ลักษณะด้วยกันตามที่ Brian Hackatt จำแนกไว้คือ

Passive Recreation เป็นการพักผ่อนที่ไม่ใช้การออกแรง ออกกำลังกาย แต่เป็นไปในลักษณะสงบ การพักผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อยได้แก่

1. การชื่นชมกับธรรมชาติ ภูมิทัศน์ของเมือง
2. การได้ใกล้ชิดกับธรรมชาติ ได้ยินเสียงธรรมชาติ เช่น เสียงน้ำตก นกร้อง ใบไม้ไหว
3. การฟังเสียงดนตรีในที่สาธารณะ
4. การนั่งเล่นในสวนสาธารณะ
5. การชมสัตว์ในสวนสัตว์

Active Recreation เป็นการพักผ่อนหย่อนใจที่ต้องออกแรง ออกกำลังกายได้แก่

1. การเดิน
2. การขี่รถจักรยาน
3. การเล่นเรือ
4. เล่นกีฬา
5. การวิ่งออกกำลังกาย

2. การพักผ่อนนอกบ้าน หรือการพักผ่อนกลางแจ้ง

เป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของชีวิตในเมือง Lawrence Halprin ได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

- 2.1 ชีวิตเพื่อสังคม มีการสัมพันธ์ติดต่อกับคนอื่น ๆ และเปิดเผยตัวเอง (Extrovert) ซึ่งได้แก่ ชีวิตของผู้คนตามท้องถนนที่ว่างกว้างๆ อย่างพลาซ่า (Plaza) ในลานขนาดใหญ่ ศูนย์กลางในบริเวณต่างๆ เช่น ศูนย์เยาวชน สมาคมต่างๆ แหล่งพาณิชยกรรม ผู้คนที่เดินอยู่ตามร้านค้า ร้านกาแฟ พิพิธภัณฑ์ ทำน้ำ โรงภาพยนตร์ ในท์คลับ ชีวิตเหล่านี้ ส่วนใหญ่อยู่ภายนอก อยู่ในพื้นที่ต่างๆ ของเมือง ซึ่งจะมีคนมากมายมีการติดต่อกัน มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของเมือง เป็นไปตามธรรมชาติของมนุษย์ที่ต้องอยู่ร่วมกันเป็นสังคม
- 2.2 ชีวิตเพื่อความเป็นส่วนตัว ไม่เป็นทางการ (Informal) ปิดตัวเอง (Introvert) ต้องการความเงียบสงบ ต้องการออกไปจากผู้คนที่มากมายเพื่อหาความสงบ และพักผ่อน

ความต้องการขั้นมูลฐานที่เป็นแรงกระตุ้นให้บุคคลสนใจ กิจกรรมนันทนาการ และการที่จะขยายขอบเขตของการนันทนาการให้กว้างไกลออกไปนั้น ต้องคำนึงถึง องค์ประกอบหลายอย่าง 1) ความสนใจด้านพลาซามัย ความสนใจนี้มีอยู่ในบุคคลทั่วไป แต่จะมีมากเป็นพิเศษในเยาวชนที่สนใจกิจกรรมประเภทที่ต้องใช้กำลัง 2) ความสนใจเรื่องการคบค้าสมาคมโดยทั่วไปเราต้องการติดต่อซึ่งกันและกันด้วยการสนทนาพูดคุย ความสนใจนี้จะนำไปสู่การพักผ่อนหย่อนใจ 3) ความสนใจในเรื่องการเรียนรู้คนส่วนมากมีความต้องการที่จะเรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่สนใจ และพยายามแสวงหาประสบการณ์ เพื่อการปรับตัว

นอกจากนั้นแล้วสามารถแบ่งประเภทความต้องการของมนุษย์ ออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ คือ 1) ความต้องการด้านร่างกาย 2) ความต้องการด้านเศรษฐกิจ 3) ความต้องการด้านพักผ่อนหย่อนใจ เกี่ยวกับการใช้เวลาในวันหนึ่งๆ (24 ชั่วโมง) ของมนุษย์ประมาณการณ์ว่า 1/2 ของเวลาในแต่ละวันที่ดำรงชีวิตอยู่เป็นเวลาเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ แบ่งเป็นเวลาสำหรับชีวิตอยู่ เท่ากับ 10 ชั่วโมง เวลาสำหรับหาเลี้ยงชีพ 9 ชั่วโมง เวลาสำหรับพักผ่อน 5 ชั่วโมง มนุษย์มีการจัดสรรเวลาที่ใช้ในการประกอบกิจกรรมประจำวันพฤติกรรมของมนุษย์จึงผูกพันกับเวลาเสมอ (วิมลสิทธิ์ หรยางกูร, 2530 : 72)

ในอนาคตประชาชนจะมีเวลาว่างมากขึ้น ซึ่งเนื่องจาก 1) จำนวนประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว 2) การประกอบอาชีพจะเป็นการใช้เวลาเพียงส่วนหนึ่ง (Part-time job) เพราะความเจริญด้านเทคโนโลยี จะพัฒนาอุตสาหกรรมธุรกิจ การขนส่ง การสื่อสาร และการบริการต่างๆ ให้ใช้

เวลาน้อยลง ก่อให้เกิดเวลาว่างและการว่างงาน 3) ประชาชนจะมีสุขภาพที่ดีขึ้น และอายุยืนเนื่องจาก ความเจริญในด้านการแพทย์และวิทยาศาสตร์ 4) ประชาชนมีเงินมากพอที่จะใช้จ่าย 5) ประชาชนมี การเคลื่อนย้ายมากกว่าเดิม 6) ประชาชนได้รับข่าวสารมากกว่าเดิม 7) มีการวางผัง และโครงการใน การบริหารบ้านเมือง 8) คุณค่าส่วนบุคคลและความสนใจ

2.2 ประเภทของการพักผ่อน

ผู้ใช้ส่วนสาธารณะส่วนใหญ่มาพักผ่อนแบบ Passive Recreation มากกว่าแบบ Active Recreation ประชาชนจะนิยมมาพักผ่อนด้วยการนั่งเล่นผ่อนคลายความตึงเครียด รับอากาศบริสุทธิ์ เพลิดเพลินกับธรรมชาติ

1. ความสัมพันธ์ของการใช้เวลาว่างกับวัย แนวความคิดเกี่ยวกับวัยและการใช้เวลาว่างมีความสัมพันธ์กันดังนี้

- 1.1 วัยเด็กอนุบาล เป็นวัยที่เตรียมเข้าโรงเรียนยังไม่มี การสอน และยังไม่มีความคิด เกี่ยวกับการใช้เวลาว่าง เนื่องจากวัยนี้ยังไม่มีการสอนให้แบ่งเวลาในการทำ กิจกรรมต่างๆ
- 1.2 วัยประถมศึกษาตอนต้น เป็นวัยที่เริ่มจะมีการเรียนการสอนในโรงเรียน การเลือก ดำเนินการใช้เวลาว่างจะถูกกำหนดโดยผู้ปกครอง และจำนวนเงินที่เด็กจะได้รับ
- 1.3 วัยก่อนเข้าสู่วัยรุ่น จะเริ่มรู้สึกต่อการเล่นว่าเป็นกิจกรรมที่สนุกสนานไม่ควรมีการ บังคับและจุดสิ้นสุด
- 1.4 วัยรุ่น เป็นวัยที่เวลาว่างมีมาก โดยจะเหลือจากการศึกษา เหลือจากการใช้เวลา ว่างกับครอบครัว เมื่อวัยเด็กพ่อแม่จะเป็นผู้กำหนดการใช้เวลาว่าง แต่เมื่อเด็กโต ขึ้น จนเข้าสู่วัยรุ่น พ่อแม่จะปล่อยให้เด็กได้เลือกเองโดยมีการจำกัด Pocket Money เป็นการกำหนดความเป็นไปได้ ของการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เด็ก วัยรุ่น มักจะเลือกนันทนาการที่มีลักษณะด้านพาณิชย์ (Commercialized Recreation)
- 1.5 วัยผู้ใหญ่ จะเป็นวัยที่ใช้เวลาในการทำงานปฏิบัติงานเวลาว่างจะเกี่ยวกับการใช้ ชีวิตส่วนตัวและครอบครัว

จากแนวความคิดในด้านการใช้เวลาว่างดังกล่าวจึงปฏิเสธไม่ได้ว่าเวลาว่างถ้าใช้ให้ เหมาะสมและเกิดประโยชน์จะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ และเช่นกัน เวลาว่าง ส่วนหนึ่งมนุษย์ต้องสงวนไว้เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ (Recreation) เพราะการพักผ่อนหย่อนใจเป็น สิ่งจำเป็นและมีประโยชน์ดังนี้ 1) การพักผ่อนหย่อนใจทำให้สุขภาพแข็งแรง 2) การพักผ่อนหย่อนใจทำ

ให้สุขภาพจิตดีขึ้น 3) การพักผ่อนหย่อนใจทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ 4) ทำให้เกิดการเรียนรู้ถึงความ เป็นไปตามธรรมชาติ 4) การพักผ่อนหย่อนใจทำให้มีความเสียสละ ทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม (เอี่ยมพร วีสมหมาย, 2527 : 12)

2.3 ความจำเป็นในการจัดหาสวนสาธารณะ

ความจำเป็นในการจัดหาสวนสาธารณะในที่นี้ เป็นความจำเป็นในแง่ความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 แนวคิดคือ

1. ความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งเป็นความต้องการตามพัฒนาการธรรมชาติของมนุษย์ 5 ลำดับ ตามแนวคิดของมาสโลว์ (Abraham Maslow 1908-1970) ดังนี้คือ

- 1 ความต้องการด้านสรีระ ซึ่งถือว่าเป็นความต้องการลำดับแรกที่มีมนุษย์จะต้องได้รับการตอบสนอง เช่น การรับประทานอาหาร การขับถ่าย การพักผ่อน เป็นต้น
- 2 ความต้องการด้านความมั่นคงปลอดภัย ความต้องการประเภทนี้ได้แก่ การที่มนุษย์หาทางป้องกันตัวเองให้พ้นจากอันตรายที่จะบังเกิดขึ้น และความต้องการให้หลักประกันว่า การตอบสนองทางสรีระจะคงอยู่ตลอดไป
- 3 ความต้องการด้านความรักและการยอมรับ ความต้องการด้านนี้แสดงออกในลักษณะของการคบหาสมาคม การแสวงหาความรัก และความอบอุ่นจากบรรดาผู้ที่เรารวมกลุ่มอยู่ด้วย
- 4 ความต้องการด้านเกียรติยศชื่อเสียง เป็นความต้องการที่จะให้ตัวเองและผู้อื่นมองเห็นคุณค่า และยอมรับในเกียรติยศตลอดจนสถานภาพของตน
- 5 ความต้องการที่จะตระหนักถึงศักยภาพของตนเอง ความต้องการลำดับนี้เป็นความต้องการในระดับสูงสุดที่มนุษย์จะหาทางพัฒนาศักยภาพที่มีอยู่มาใช้ให้เป็นประโยชน์ตามต้องการ หรือเป็นความต้องการที่จะพัฒนาตัวเอง

ลักษณะประการสำคัญอันหนึ่งเกี่ยวกับทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์คือ มาสโลว์เชื่อว่า ลำดับช่วงชั้นความต้องการทั้ง 5 ขั้นตอนนี้มีลักษณะเป็นสากลและเป็นสัญชาตญาณ (Universal at instinctoid) กล่าวคือ เป็นสิ่งที่เกิดมาพร้อมกับมนุษย์ นอกจากนั้นบุคคลที่มีสภาพปกติทุกคนย่อมมีความต้องการที่สามารถจัดลำดับช่วงชั้นดังกล่าวได้ ความต้องการเหล่านี้มีพร้อมแล้วอยู่ในตัวมนุษย์ และพร้อมจะปรากฏออกมาเมื่อสภาวะการณ์เอื้ออำนวย

แม้ความต้องการมนุษย์ตามความคิดของมาสโลว์จะแบ่งออกเป็น 5 ลำดับ แต่หากพิจารณาโดยสรุปแล้วจะเห็นว่า ความต้องการทั้ง 5 ลำดับดังกล่าวแบ่งได้เป็น 3 ประเภทคือ ความต้องการ

ลำดับที่ 1 และ 2 ตามแนวคิดของมาสโลว์ถือเป็นความต้องการด้านร่างกาย ส่วนความต้องการ ลำดับที่ 3 และ 4 ถือเป็นความต้องการที่เกี่ยวข้องกับจิตใจ และความต้องการตามแนวคิดของมาสโลว์ ลำดับที่ 5 ถือเป็นความต้องการในระดับสติปัญญา ดังนั้นความต้องการพักผ่อนจึงถือเป็นความต้องการลำดับแรกของมนุษย์ ซึ่งการพักผ่อนนั้นนอกจากการนอนหลับแล้ว การพักผ่อนในพื้นที่กลางแจ้งก็มีความสำคัญต่อมนุษย์เช่นเดียวกัน การพัฒนาที่โล่งสาธารณะให้เป็นสถานที่พักผ่อน เช่น สวนสาธารณะ จึงมีความจำเป็นยิ่งสำหรับชีวิตมนุษย์ในเมือง

2. การศึกษาด้านสังคม – ชีววิทยา ของ ดร. เอ็ดเวิร์ด โอ. วิลสัน นักสังคม – ชีววิทยา ของ ฮาร์วาร์ด กล่าวว่า มนุษย์เรามีความจำเป็นในแง่ชีววิทยา ที่จะต้องติดต่อสัมพันธ์กับกลางแจ้ง ซึ่งเรียกความจำเป็นอันนี้ว่า “ไบโอฟิลเลีย” (Biophilia) และเชื่อกันว่าธรรมชาติคือ ภูมิจึงจะไปสู่ความพอใจในด้านสุนทรียศาสตร์ และเรื่องราวลึกลับเกี่ยวกับธรรมชาติและนิทานต่างๆ เป็นหลักฐานที่บ่งชี้ถึงความยึดติดอยู่กับธรรมชาติโดยพื้นฐาน รวมทั้งชี้ถึงคุณสมบัติของธรรมชาติในการเป็นครูสอนเรา และในการเยียวยาโรคภัยไข้เจ็บ นอกจากนี้ ดร. ไมเคิล เจ. โคเฮน ดุษฎีบัณฑิตด้านการศึกษา ผู้ซึ่งตั้งศาสตร์สาขาที่เรียกว่า “นิเวศน์รวม” (Integrated ecology) โดยนิเวศน์รวมเป็นการสังเคราะห์ของนิเวศวิทยากับจิตวิทยา ซึ่งมีแนวคิดว่าการทำลายสิ่งแวดล้อมของโลกและความรู้สึกโดดเดี่ยวอย่างลึกซึ้งของผู้คน รวมทั้งความผิดปกติทั้งหลายมีกำเนิดจากการปฏิเสธความเกี่ยวข้องที่เรามีอยู่กับธรรมชาติอย่างถึงพื้นฐาน

โคเฮน เชื่อว่าอารยธรรมตามแบบโลกตะวันตก ซึ่งเน้นเฉพาะแต่สิ่งที่มองเห็น เหตุผลและภาษา ซึ่งเป็นการบีบบังคับให้คนเก็บกดความสามารถในการรับรู้ตามธรรมชาติเอาไว้ ความสามารถในการรับรู้ตามธรรมชาตินี้ มีอยู่ทั้งสิ้น 53 อย่าง ทั้งความหิว ความกระหาย ความเห็นใจ สี เพศ และความสงบ ฯลฯ แต่เมื่อคนเราต้องใช้ชีวิตอยู่แต่ในอาคาร ท่ามกลางผู้คนมากมาย สภาพเช่นนี้เองที่ก่อให้เกิดสิ่งเลวร้าย อาทิ ความโลภ และความรุนแรง เป็นต้น 1 (วีเคเอนด์ 18-19 มิ.ย. 37)

2.4 ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการสวนสาธารณะ

ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการสวนสาธารณะโดยรวมตามแนวของ Clawson & Knetch³ จะพิจารณาทั้งด้านผู้ใช้ ด้านสถานที่พักผ่อน และความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้ และสถานที่พักผ่อน ดังนี้คือ

1. ด้านศักยภาพผู้ใช้ ประกอบด้วย จำนวนผู้ใช้ที่อยู่โดยรอบ สภาพการกระจายตัวทางภูมิศาสตร์ สภาพทางเศรษฐกิจสังคม รายได้ เวลาว่าง การศึกษา ประสบการณ์ความรู้เกี่ยวกับการพักผ่อนนอกสถานที่ รสนิยม ทัศนคติ

2. ด้านสถานที่พักผ่อน ประกอบด้วย ความน่าสนใจของสถานที่ ลักษณะการจัดการของสถานที่พักผ่อน ความสามารถในการรองรับจำนวนผู้ใช้ บรรยากาศของสถานที่แห่งนั้น

3. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้และสวนสาธารณะ ประกอบด้วย เวลาเดินทางไปและกลับ ความสะดวกในการเดินทาง การประชาสัมพันธ์ให้เกิดความสนใจ ค่าใช้จ่ายในการพักผ่อน

2.5 ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการสวนสาธารณะ

นิลุปถ คล่องเวสสะ (2544 : น.141-150) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่เป็นตัวบ่งชี้ถึงการที่จะมีประชาชนไปใช้บริการสวนสาธารณะแห่งนั้นๆหรือไม่ ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างดังนี้

1. ปัจจัยด้านการเดินทางและการเข้า
2. ความไม่รู้ว่ามีอะไรน่าสนใจในสวนสาธารณะนั้นๆ
3. ปัจจัยด้านความปลอดภัย
4. การขาดความดึงดูดใจ
5. ปัจจัยด้านขนาดและรูปร่างของสวนสาธารณะ
6. ปัจจัยด้านความทรมานของสถานที่
7. ปัจจัยในการถือครองพื้นที่ของบุคคล

2.6 ประเภทของสวนสาธารณะ

อมรรัตน์ กฤตยานวัช (2525:27) ได้แบ่งประเภทของสวนสาธารณะออกเป็น 3 ประเภท ตามความแตกต่างกันในแง่ของการให้บริการดังนี้ คือ

1. สวนสาธารณะ Public Park เป็นส่วนที่หน่วยงานของรัฐจัดทำให้ประชาชนได้ใช้บริการ โดยไม่คิดมูลค่าตอบแทน ประชาชนสามารถเข้าไปใช้บริการได้ตลอดเวลาทำการ
2. สวนกึ่งสาธารณะ Semi-Public Park เป็นส่วนที่หน่วยงานของรัฐจัดทำให้ประชาชนได้ใช้บริการ โดยจ่ายค่าตอบแทนแต่เป็นไปในลักษณะไม่แสวงหาผลกำไร
3. สวนเอกชน Private Park เป็นสวนที่เอกชนเป็นผู้จัดหาขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน มีลักษณะเป็นสวนสนุก Amusement Park เรียกเก็บค่าบริการค่อนข้างสูง เพราะมีการลงทุนมาก

2.7 ลำดับชั้นของสวนสาธารณะ (Function hierarchy of park)

นอกจากจะมีการแบ่งประเภทของสวนสาธารณะ ตามเกณฑ์ที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว ยังได้มีการแบ่งประเภทของสวนสาธารณะออกเป็นลำดับชั้น Hierarchy of Park ซึ่งมีความแตกต่างกันหลายด้าน เช่น ขนาด รูปแบบการพัฒนา สิ่งอำนวยความสะดวก ที่ตั้ง ขอบเขตการให้บริการดังนี้

นอร์ทแรม (1979 : 246-250)สวนสาธารณะในชุมชนเมือง ซึ่งนำพื้นที่ส่วนหนึ่งของเมืองมาใช้ประโยชน์ในด้านการพักผ่อนหย่อนใจของประชาชนนั้น จะมีความแตกต่างออกไปในด้านต่างๆ ซึ่งความแตกต่างเหล่านี้จะเป็นสิ่งบอกถึงลำดับชั้นของสวนสาธารณะ ได้แก่ ขนาด (Size) รูปแบบการพัฒนา (Form of development) สิ่งอำนวยความสะดวก (Facilities provided) ที่ตั้ง (Location within the city) ขอบเขตการให้บริการ (Extend of the service area) จากปัจจัยดังกล่าวจะเป็นตัวกำหนดให้เห็นลำดับชั้น หรือแบบของสาธารณะ (Order of type park) ซึ่งมีอยู่ 6 อันดับ ต่อไปนี้

1. ที่เด็กเล่น (Tot lots) สวนระดับล่างสุดสำหรับเด็กก่อนวัยเรียนถึง 6 ขวบ เหมาะสำหรับย่านชุมชนที่หนาแน่น เช่น ทาวน์เฮาส์ อพาร์ทเมนต์ ที่เด็กเล่นจะประกอบด้วย 3 บริเวณคือ พื้นที่สำหรับติดตั้งอุปกรณ์การเล่น เช่น น้ำพุทราย ที่ป็นปาย ต่อมาก็คือ สนามหญ้าและที่วิ่งเล่น ส่วนสุดท้ายคือ พื้นที่ได้ร่มไม้สำหรับนั่งเล่นเงียบๆ

2. สวนละแวกบ้าน (Neighborhood Parks) สวนระดับนี้มีขนาด 10-25 ไร่ มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่แบ่งตามวัตถุประสงค์ของผู้มาใช้ในกลุ่มอายุต่างๆ กัน เช่น ที่เล่นเกม ที่วิ่งสำหรับเด็กเล็ก ทางจักรยานสำหรับเด็กโต ลานออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุ เป็นสวนสำหรับประชาชนที่อาศัยในละแวกนั้น ขนาดมาตรฐาน 20,000 ตารางเมตร. (ประมาณ 12 ไร่) อยู่ในระยะเดินเท้าคือ 500 เมตรจากบ้าน และทุกๆ 4 หมู่บ้าน ควรมีสวนสาธารณะสำหรับชุมชน 1 แห่ง

3. สวนระดับชุมชน (Community Parks) สวนระดับนี้มีขนาดประมาณ 40 ไร่ มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มมากขึ้นกว่าระดับที่ 1 และระดับที่ 2 มีบริเวณเล่นกีฬา เช่น ตะกร้อ วอลเลย์บอล มีพื้นที่สำหรับการพักผ่อนแบบเปล็ดเพลิน เช่น สวนไม้ดอก ไม้ประดับ สวนระดับนี้บริการแก่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย มีขอบเขตการให้บริการมากกว่าระยะเดินเท้า

4. สวนระดับเขตหรือย่าน (District Parks) สวนระดับนี้จะมีขนาดสัมพันธ์กับสิ่งอำนวยความสะดวกภายในสวน ปกติจะมีขนาดใหญ่กว่า 100 ไร่ มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ไม่มีในสวนระดับต้น เช่น บริเวณปิกนิก ลานเอนกประสงค์ ที่จอดรถ บริเวณที่มีลักษณะเฉพาะ เช่น สวนดอกไม้ขนาดใหญ่ สระเล่นเรือ บึงตกปลา ลำธาร ทางจักรยาน สวนระดับนี้ให้บริการประชาชนจำนวนมาก รัศมีบริการกว้างมากขึ้น ผู้ที่อยู่ไกลมาสวนโดยการเดิน ผู้ที่อยู่ไกลจะเดินทางด้วยรถยนต์ หรือระบบขนส่งมวลชน

5. สวนระดับเมืองหรือมหานคร (City Parks) สวนระดับนี้มีเนื้อที่ตั้งแต่ 500-1500 ไร่ กิจกรรมในสวนเน้นหนักไปทาง Active Recreation นอกเหนือจากกิจกรรมต่างๆ ที่มีสวนอยู่ในระดับ

ล่าง เป็นกิจกรรมที่สนุกสนาน ตื่นเต้น ดึงดูดใจ เช่น ที่เล่นเรือ บริเวณที่ตั้งแคมป์ ที่ตกปลา มีลานกว้าง สำหรับจัดงานเทศกาลประเพณี ผู้มาใช้บริการจะเดินทางมาจากส่วนต่างๆของเมือง และใช้เวลาพักผ่อนนานกว่าครึ่งวัน

6. สวนระดับภาค (Regional Parks) สวนระดับนี้เป็นระดับสูงสุดของสวนสาธารณะ มีขนาดใหญ่ที่กว้างขวางหลายพันไร่จะมีลักษณะเฉพาะ เช่น บึงน้ำ แอ่งน้ำ แม่น้ำ ต้นไม้ ป่าเขาธรรมชาติ เป็นอยู่อาศัยของสัตว์ธรรมชาติ สวนระดับนี้ให้บริการประชาชนในเขตเมืองทั้งหมด และพื้นที่ใกล้เคียง อธิปไตยของเมือง

2.8 ลักษณะของสวนสาธารณะที่ดี

ถึงแม้ว่าสวนสาธารณะแต่ละประเภท จะมีความแตกต่างกันในด้านขนาด รูปแบบการพัฒนา สิ่งอำนวยความสะดวก รัศมีการบริการดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น แต่ลักษณะของสวนสาธารณะที่ดี มีดังนี้

เอี่ยมพร วิสมหมาย (2527 : 34-39) ลักษณะที่ดีของสวนสาธารณะและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

1. ให้ความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการ

- มีป้ายบอกชื่อสวนสาธารณะบริเวณประตูทางเข้า
- มีแผนที่หรือแผนผังแสดงขอบเขตของสวนสาธารณะ เพื่อให้ทราบได้ว่าควรไปที่ไหนก่อน
- ถนนภายในสวนสาธารณะควรมีขนาด ความกว้าง ส่วนโค้ง และสัดส่วนตามมาตรฐานทั่วไปเพื่อให้ปลอดภัยในการขับขี่
- ควรมีที่จอดรถและต้นไม้ที่ร่มรื่น
- มีถังขยะ สุขา ให้เพียงพอต่อความต้องการ
- มีศูนย์ให้คำแนะนำและบริการ

2. ให้ความปลอดภัย

- มียามรักษาการ
- มีแสงสว่างเพียงพอต่อความต้องการในเวลากลางคืน
- มีประตูเข้าออกมามากนัก ในเวลากลางคืนควรเปิดประตูเดียว
- มีป้ายบอกการจราจร และป้ายเตือนบริเวณที่อันตราย
- ทำรั้วกันบริเวณที่ไม่ปลอดภัย เช่น ริมแม่น้ำที่ใกล้สนามเด็กเล่น
- แยกถนนและทางเดินอย่างเด็ดขาด
- สำรวจและซ่อมแซมสถานที่และอุปกรณ์ต่างๆอยู่เสมอ

- ตรวจตราสายไฟและปลั๊กไฟ
- ตัดแต่งต้นไม้ที่มีกิ่งแห้งตายหรือแต่งพุ่มไม้ไม่ให้ทึบเกินไป
- ควรมีหน่วยพยาบาล

3. มีการดูแลรักษาที่ดี

- ทำความสะอาดอยู่เสมอ เช่น เก็บขยะ กวาดขยะ ฯลฯ
- ตัดหญ้า ตกแต่งพุ่มไม้
- ใส่ปุ๋ย รดน้ำ พรุนดิน
- มีการปลูกต้นไม้ทดแทนต้นไม้ที่ตายไป
- ควรซ่อมแซมอุปกรณ์
- ชักชวนให้ผู้บริการรักษาความสะอาด
- อนุรักษ์สภาพแวดล้อมธรรมชาติ

2.9 เกณฑ์และมาตรฐานพื้นที่สวนสาธารณะต่อขนาดของประชากร

ในการกำหนดพื้นที่สวนสาธารณะต่อประชากร หรือพื้นที่โล่งสาธารณะต่อพื้นที่เมือง จะมีเกณฑ์การกำหนดแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้คือ

1. เกณฑ์ทางกายภาพ คือ การกำหนดจากสัดส่วนของพื้นที่เมืองทั้งหมด เช่น ร้อยละ 5 หรือ ร้อยละ 10 ของพื้นที่เมือง หรือการกำหนดจากความหนาแน่นประชากร หรือขนาดของประชากรแต่ละเมืองทั้งนี้การกำหนดมาตรฐานพื้นที่สวนสาธารณะจะแตกต่างกันไปตามลักษณะเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม การเมืองการปกครองของแต่ละประเทศ เช่น มาตรฐานสวนสาธารณะในเมืองขนาดใหญ่ เช่น เกรทเทอร์ลอนด์ดอน พายเมาส์ แมนเชสเตอร์ และลิเวอร์พูล ในอังกฤษ สัดส่วนสวนสาธารณะเท่ากับ 7 เฮคเตอร์/1000 คน โดยจะมีการแบ่งสัดส่วนใน 7 เฮคเตอร์เป็น 2 ส่วน คือพื้นที่ที่มีการพัฒนาเต็มที่ จะมีสัดส่วน 4 เฮคเตอร์/1000 คน และ 3 เฮคเตอร์/1000 คนในพื้นที่รอบนอก และใน 7 เฮคเตอร์ของเมืองแมนเชสเตอร์ ยังแบ่งความต้องการใช้สอยไว้ต่างๆ กัน คือ 4 ½ เฮคเตอร์ สำหรับการจัดการเกมส์กีฬา 2 เฮคเตอร์ สำหรับการพักผ่อนแบบ Passive และ ½ เฮคเตอร์ สำหรับสนามเด็กเล่น ในอเมริกาโดยสมาคมนันทนาการแห่งชาติ กำหนดให้มาตรฐานพื้นที่สวนชุมชนเท่ากับ 4 เฮคเตอร์/1000 คน หรืออย่างน้อยที่สุด 2 เฮคเตอร์/1000 คน หรือ 10% ของพื้นที่ชุมชน

2. เกณฑ์ทางสังคม จะเป็นการกำหนดจากมาตรการ นโยบาย และกฎหมายเพื่อส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่ดีของเมือง โดยไม่จำเป็นต้องจัดทำเป็นสวนสาธารณะตามรูปแบบ แต่เปิดไว้เป็นที่โล่งว่างของเมือง

2.10 การศึกษาเกณฑ์มาตรฐานสวนสาธารณะของกรุงเทพมหานคร

สำหรับการศึกษามาตรฐานสวนสาธารณะของกรุงเทพมหานคร โดยการศึกษาของบริษัทลิชฟิลด์ ไวท์ทิงบราวน์แอนด์แอสโซซิเอท (Litchfield Whiting Browne and Associates) ซึ่งปรากฏในผังนครหลวง 2533 หรือที่เรียกว่า ผังลิชฟิลด์ ได้กำหนดสัดส่วนสวนสาธารณะไว้ 10 ไร่/ประชากร 1,000 คน ซึ่งบริษัทลิชฟิลด์ ให้เหตุผลการกำหนดตัวเลขดังกล่าว จากการเปรียบเทียบกับประเทศสิงคโปร์ ที่ใช้มาตรฐาน 6.8 ไร่/1000 คน และเปโตรโกลีใช้มาตรฐาน 13 ไร่/1000 คน โดยการคาดประมาณว่าในปี 2533 กรุงเทพฯ จะมีประชากร 4,500,000 คน จึงต้องการพื้นที่สวนสาธารณะทั้งหมด 45,000 ไร่ โดยแบ่งเป็น 5 ประเภทคือ 1) สนามเด็กเล่นและสนามกีฬาโรงเรียน 22,000 ไร่ 2) สวนในชุมชนพักอาศัย 5,800 ไร่ 3) สวนบริเวณนอกย่านพักอาศัย 200 ไร่ 4) สวนและที่พักผ่อนหย่อนใจระดับเขต 12,000 ไร่ 5) สวนสาธารณะประจำมหานคร 5,000 ไร่ ต่อมาผังนครหลวงปรับปรุงครั้งที่ 1 (พ.ศ. 2532) ได้กำหนดพื้นที่เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจไว้ 65,000 ไร่ เพื่อรองรับประชากร 6.5 ล้านคนในปี 2533

ในผังเมืองรวมกรุงเทพฯ 2544 ได้กำหนดมาตรฐานพื้นที่สวนสาธารณะเท่ากับ 5 ไร่/ประชากร 1,000 คน ซึ่งต้องการพื้นที่สวนสาธารณะจำนวน 38,000 ไร่ เพื่อรองรับประชากร 7.0 ล้านคน ประกอบด้วย สวนสาธารณะขนาดเล็กและ สนามเด็กเล่น 13,700 ไร่ สนามกีฬาและที่เล่นกีฬาประเภทต่างๆ 9,300 ไร่ สวนสาธารณะขนาดใหญ่ 8,000 ไร่ และที่โล่งเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจประมาณ 7,000 ไร่ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. สวนสาธารณะขนาดเล็กและสนามเด็กเล่น ใช้เป็นสถานที่พักผ่อนใจประจำวันของประชาชนในชุมชนโดยรอบ จึงควรมีกระจายทั่วไปในทุกพื้นที่ที่ตั้งอยู่ในบริเวณที่สามารถเข้าถึงอย่างสะดวกและปลอดภัยได้โดยทางเท้า ขนาดต่ำสุดประมาณ 1-2.5 ไร่ การให้บริการของสวนสาธารณะขนาดเล็กและสนามเด็กเล่นนี้มีมาตรฐานเท่ากับ 1.8 ไร่ ต่อ 1,000 คน

2. สนามกีฬาและที่เล่นกีฬาประเภทต่างๆ ควรมีกระจายทั่วไปในทุกพื้นที่โดยมีมาตรฐานการให้บริการ 1.8 ไร่ต่อ 1,000 คน

3. สวนสาธารณะขนาดใหญ่ ซึ่งให้บริการประชาชนทั่วไป จึงควรตั้งอยู่ในบริเวณที่มีความสะดวกในการคมนาคมเข้าถึง ควรมีขนาดต่ำสุดประมาณ 50 ไร่ขึ้นไป มาตรฐานการให้บริการของสวนระดับนี้เท่ากับ 1.5 ไร่ต่อประชากร 1,000 คน ซึ่งใกล้เคียงกับสวนระดับเดียวกันในผังลิชฟิลด์และผังเมืองกัวลาลัมเปอร์ มาเลเซีย

4. ที่โล่งเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งมีวัตถุประสงค์พิเศษหรือเฉพาะอย่าง เช่น สนามกอล์ฟ สวนสนุก วินด์เซิร์ฟ ปัจจุบันที่โล่งดังกล่าวมีอยู่เกือบ 5,000 ไร่ ในอนาคตที่พักผ่อนประเภทนี้

ควรกำหนดให้อยู่ในบริเวณพื้นที่ชั้นนอกของเมือง เนื่องจากต้องการพื้นที่ขนาดใหญ่และสภาพทางธรรมชาติที่เป็นที่โล่งสวยงาม โดยมีมาตรฐานบริการ 0.9 ไร่ต่อ 1,000 คน

2.11 เกณฑ์และปัจจัยในการกำหนดที่ตั้งและจัดหาพื้นที่เพื่อพัฒนาเป็นสวนสาธารณะ

สุรเชษฐ์ เศรษฐมาต (2535 : น.13) ได้กล่าวถึงแนวทางและขั้นตอนในการจัดหาพื้นที่เพื่อสร้างสวนสาธารณะ ในการศึกษขนาดและรูปแบบที่เหมาะสมของพื้นที่สวนสาธารณะในเขตกรุงเทพมหานคร ไว้ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลของพื้นที่สวนสาธารณะและพื้นที่นั้นทนทานกว่าเป็นอย่างไร อยู่ที่ไหน ผู้มาใช้เป็นใคร เป็นต้น
2. กำหนดขนาดของสวนสาธารณะที่จะสร้างขึ้นใหม่ โดยพิจารณาจากความต้องการของประชาชน
3. สำรวจและคัดเลือกพื้นที่เพื่อจัดสร้างสวนสาธารณะ โดยมีหลักเกณฑ์ดังนี้
 - ต้องอยู่ใกล้ชุมชน
 - พื้นที่ตอบสนองและเพียงพอกับความต้องการ

เอี่ยมพร วิสมหมาย (2527 : 20-21) ได้เสนอแนวทางในการจัดหาพื้นที่ที่เหมาะสมเพื่อจัดสร้างสวนสาธารณะ ในหนังสือเรื่องสวนสาธารณะและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ โดยพิจารณาจาก

1. การพัฒนาและการเจริญเติบโตของเมือง
2. ลักษณะของประชากร เช่นสภาพความเป็นอยู่ ความหนาแน่นประชากร
3. ลักษณะตามธรรมชาติของพื้นที่ว่าง เป็นพื้นที่โล่งว่าง เป็นที่ราบ ที่สูง
4. แผนผังและแนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินและการพัฒนาพื้นที่ในอนาคต
5. ที่ตั้งของพื้นที่ที่จะพัฒนา เช่น ชนบท ในเมือง ย่านพักอาศัย ย่านการค้า เป็นต้น

ธนิต วงศ์ศรีชลาลัย (2544 : น.55-60) ได้กล่าวถึงเกณฑ์การหาและวิเคราะห์ที่ตั้งที่เหมาะสมของสวนสาธารณะ ในการศึกษาการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อกำหนดพื้นที่สำหรับการพัฒนาสวนสาธารณะในเขตกรุงเทพมหานคร ไว้ดังนี้

1. ราคาที่ดิน ซึ่งมีความสำคัญในกรณีที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสวนสาธารณะ ไม่สามารถจัดหาที่ดินของรัฐมาพัฒนาได้ จึงจำเป็นต้องมีการจัดซื้อที่ดินของเอกชนแทน
2. ขนาดและลักษณะของแปลงที่ดิน ซึ่งใช้พิจารณาถึงการใช้ประโยชน์ถ้าเป็นพื้นที่ที่มีขนาดเล็กและเว้ามากก็จะทำให้ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้เต็มที่
3. การเข้าถึงพื้นที่ เป็นการพิจารณาถึงความสะดวกของผู้มาใช้บริการ ให้สามารถเดินทางมาได้ง่ายและสะดวก

4. ลักษณะทางธรรมชาติของพื้นที่ จำเป็นต้องมีความเป็นธรรมชาติอยู่บ้าง เช่น อาจมีแหล่งน้ำในพื้นที่ เพื่อจะช่วยในการออกแบบสวนและปรับปรุงให้สวยงาม

กองวิจัย, สำนักผังเมือง , รายงานการวิจัยเมืองชะเชิงเทรา (อ้างใน กฤตยา เทพมงคล, แนวทางการใช้ที่ดินเมืองชะเชิงเทราเพื่อเป็นเมืองรองของภาคตะวันออก, 2528 : น.156) ได้กำหนดเกณฑ์และปัจจัยในการกำหนดที่ตั้งของพื้นที่ที่เหมาะสมเพื่อจัดสร้างสวนสาธารณะโดยพิจารณาจาก

1. ลักษณะตามธรรมชาติของพื้นที่นั้น
2. ความหนาแน่นประชากร
3. การเข้าถึงของเส้นทางคมนาคมขนส่ง
4. ระยะทางจากที่อยู่อาศัย
5. ราคาที่ดิน
6. การลงทุนด้านสาธารณูปโภคของภาครัฐ
7. การลงทุนภายในพื้นที่

การศึกษาถึงปัจจัยในการกำหนดที่ตั้งของที่ดินเพื่อการพัฒนาสวนสาธารณะ พบว่า ปัจจัยที่ใช้ในการพิจารณาจะคำนึงถึงประชาชนมากเป็นหลัก โดยพิจารณาจากการกำหนดที่ตั้งที่อ้างอิงโดยใช้ความต้องการของประชาชนเป็นหลัก และจำนวนและความหนาแน่นประชากรในพื้นที่นั้นๆ รองลงมา เป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับแปลงที่ดิน ได้แก่ ราคาที่ดิน การถือครองที่ดิน การเข้าถึงที่ดิน ขนาดและรูปร่างต่างๆของที่ดิน เป็นต้น ซึ่งจากการพิจารณาปัจจัยดังกล่าวพบว่ามีข้อได้เปรียบและเสียเปรียบของรายงานการวิจัย ในแต่ละปัจจัย เช่น ปัจจัยการลงทุนของภาครัฐ ซึ่งในส่วนนี้ไม่มีการระบุถึงโครงการที่แน่นอน อีกทั้งไม่มีการศึกษาและคาดประมาณผลที่จะเกิดจากการพัฒนานั้นๆ ทำให้ในส่วนของปัจจัยด้านการลงทุนอาจไม่มีส่วนหรือเป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อการพัฒนาสวนสาธารณะในการศึกษารั้งนี้ อันเนื่องจากความไม่แน่นอนและชัดเจนของการลงทุนต่างๆ ดังนั้นการศึกษาและเลือกที่ตั้งเพื่อการพัฒนาสวนสาธารณะแห่งใหม่ของเมืองเชียงใหม่ มีดังต่อไปนี้

1. ความต้องการของประชาชน
2. ความหนาแน่นของประชากร
3. พื้นที่โล่งว่าง
4. การถือครองที่ดิน
5. จำนวนถนนที่เข้าถึง
6. ประเภทถนนที่เข้าถึง

2.12 แนวคิดเกี่ยวกับความร่วมมือของภาคเอกชนในการพัฒนาเมือง

การพัฒนาที่ว่างขนาดเล็กในเมือง เพื่อพัฒนาเป็นสวนสาธารณะเพื่อการพักผ่อนนั้น จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนในการจัดหา จัดการเพื่อให้ได้ที่ดินมา ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญประการหลักของการพัฒนาสวนสาธารณะในเมืองอยู่ในขณะนี้ โดยแนวทางการพัฒนาเมือง โดยการมีส่วนร่วมของเอกชน มีรายงานการวิจัยเรื่อง "การประสานนโยบายแผนงาน และการบริหารงานในการพัฒนากรุงเทพฯ และปริมณฑล ช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 5 แนวความคิดเกี่ยวกับความร่วมมือของภาคเอกชนในการพัฒนาเมืองและนครหลวงนี้ สามารถใช้เป็นแนวทาง และกรอบการพัฒนาความร่วมมือในการพัฒนาสวนสาธารณะได้โดยการศึกษานี้ได้เสนอรูปแบบการพัฒนาความร่วมมือกับภาคเอกชนดังนี้

1. การจัดตั้งองค์กรประสานงานกลาง โดยมีหน้าที่หลัก 2 ประการคือ การประสานนโยบาย และแผน การประสานการดำเนินงาน และการติดตามแผน ทั้งทางด้านเทคนิค การเงิน งบประมาณ กฎหมายและการบริหารงาน

2. การปรับปรุงมาตรการทางกฎหมาย เช่น กฎหมายสนับสนุนการวางแผนพัฒนานครหลวง กฎหมายจัดตั้งองค์กรประสานงาน และวิธีการประสานงาน กฎหมายการจัดเก็บภาษี เพื่อส่งเสริมการพัฒนานครหลวง กฎหมายควบคุมการพัฒนาให้มีระเบียบ และส่งเสริมการพัฒนาอย่างมีมาตรฐาน กฎหมายส่งเสริมการร่วมพัฒนานครหลวงระหว่างภาครัฐและเอกชน

3. การส่งเสริมบทบาทภาคเอกชน โดยการจัดตั้งบริษัทพัฒนาเมือง บุรณะพื้นฟูเมือง การจัดตั้งองค์กรประสานงานการพัฒนาเมือง และนครหลวงระหว่างภาครัฐและเอกชน การพัฒนามาตรการจูงใจ การพัฒนาเทคนิควิธีดำเนินการโครงการพัฒนาเมืองให้เอกชนสามารถร่วมดำเนินการโครงการพัฒนาเมืองให้เอกชนสามารถร่วมดำเนินการได้

สำหรับความร่วมมือของภาคเอกชนในการดำเนินการพัฒนาเมือง ที่ช่วยให้รัฐสามารถพัฒนาเมืองได้กว้างขวาง และสนองประโยชน์ใช้สอยต่อท้องถิ่นได้มากขึ้น ทั้งด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม กายภาพ และสภาพแวดล้อมไปพร้อมกัน ซึ่งใช้ได้ผลดีในต่างประเทศ มีวิธีการ 2 ลักษณะ ดังนี้คือ

ก. การตรากฎหมายจัดตั้งบริษัทหรือองค์การพัฒนาเมืองและบุรณะพื้นฟูเมือง

เพื่อให้มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการพัฒนา หรือบุรณะพื้นฟูเมืองในเขตพื้นที่ที่กำหนดโดยบริษัทหรือองค์การพัฒนา มีอำนาจในการจัดซื้อหรือจัดหาที่ดินที่สมควรทำการปรับปรุงมาดำเนินการวางแผนปรับปรุงใหม่ รวมทั้งจัดระบบถนนและระบบสาธารณูปโภคในพื้นที่ปรับปรุง แล้วจัดขายหรือให้เอกชนเช่าระยะยาวดำเนินการก่อสร้างอาคารตามแผนผัง และรูปแบบที่บริษัทหรือองค์การพัฒนาฯ กำหนดโดยสอดคล้องกับแผนพัฒนาเมืองและนครหลวงโดยส่วนรวม และบริษัทหรือ

องค์การพัฒนาฯ จะมีหน้าที่ในการควบคุมให้การก่อสร้างและการบูรณะเป็นไปอย่างได้มาตรฐานโดยตลอด

วิธีการนี้ทำให้มีการพัฒนาเมืองและนครหลวงอย่างกว้างขวางรวดเร็วและสอดคล้องกับแผนหลัก แต่รัฐบาลจะต้องดำเนินการเพื่อให้เกิดความเข้าใจและเห็นชอบจากประชาชนเป็นส่วนรวมในความจำเป็นจะต้องตราพระราชบัญญัติเวนคืนที่ดินเพื่อการพัฒนาและบูรณะฟื้นฟูเมืองขึ้น ซึ่งจะทำให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณะโดยส่วนร่วมทั้งการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และภาวะสิ่งแวดล้อมเมื่อสามารถมีกฎหมายฉบับนี้ จึงสามารถรวมที่ดินแปลงย่อยหลายเจ้าของเข้ามาเป็นผืนใหญ่แล้วดำเนินการวางแผน และพัฒนาให้เกิดประโยชน์ได้

ข. การพัฒนาที่ดินและอาคารโดยวิธีบริหารการจัดการและการเงิน

วิธีการนี้โดยหลักการรวบรวมแปลงที่ดินจากหลายเจ้าของโดยวิธีตกลงและสมัครใจของเจ้าของที่ดินทุกรายแล้วนำมาจัดผังและดำเนินการปรับปรุงที่ดินเพื่อใช้เป็นบริเวณย่านพักอาศัย ย่านการค้าและอาคารชนิดต่างๆ โดยบริเวณที่ปรับปรุงใหม่มีระบบถนน ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และสิ่งอำนวยความสะดวกครบถ้วนและสอดคล้องกับผังเมืองรวมทำให้ที่ดินมีราคาแพงขึ้น แล้วจัดแบ่งคืนให้เจ้าของที่ดินตามสัดส่วนที่สมควรได้รับ วิธีการนี้จะช่วยให้เกิดการพัฒนาอย่างมีระเบียบและโดยประหยัด และเป็นวิธีการที่เหมาะสมในการพัฒนาแถบชานเมืองช่วยให้การพัฒนาเมืองและนครหลวงบรรลุเป้าหมาย

โดยสรุปภาคเอกชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองอยู่หลายด้าน ทั้งการก่อสร้างและจัดหาสาธารณูปการ และบริการสาธารณะโดยมอบทรัพย์สินหรือที่ดินให้ดำเนินการ แต่ความร่วมมือในการพัฒนาดังกล่าวขึ้นอยู่กับวินัยฉัยของเอกชนเองเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เพราะรัฐยังขาดมาตรการในการประสานงานการดำเนินการของประชาชนอย่างมีระบบ และขาดนโยบายส่วนร่วมที่แน่ชัดในการพัฒนาเมืองและนครหลวงสำหรับใช้เป็นแนวทางการพัฒนา การพัฒนาโครงการใหญ่ๆ เช่น การจัดสรรที่ดิน การก่อสร้างเคหะชุมชน ศูนย์การค้า นิคมอุตสาหกรรมในเขตชานเมือง ตลอดจนการบูรณะปรับปรุงย่านใจกลางเมือง ซึ่งดำเนินการโดยเอกชนจึงสืบเนื่องมาจากการพิจารณาด้านเศรษฐกิจของเอกชนเป็นหลัก

2.13 ทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พรนภา สมสุข (การวิเคราะห์ที่ตั้งของพื้นที่โล่งว่างเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, 2537) ได้ศึกษาการกระจายตัวของสวนสาธารณะและ

กำหนดพื้นที่ที่เหมาะสมแห่งใหม่ และได้ศึกษาข้อมูลจากการสุ่มประชากรตัวอย่างแบบบังเอิญทั้งจากประชากรตัวอย่างที่ใช้สวนสาธารณะ 100 คนและไม่ไปใช้สวนสาธารณะแบ่งเป็น

- ทักคนคดีที่ไม่ไปสวนสาธารณะ 100 คน
- การใช้เวลารว่าง 177 คน

ศึกษาโดยการสำรวจในภาคสนามเกี่ยวกับลักษณะที่ตั้งของพื้นที่โล่ง ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

วิธีการวิเคราะห์หาตำแหน่งการจัดทำสวนสาธารณะเพียงแห่งเดียวโดยวิเคราะห์ตำแหน่งที่สามารถเข้าถึงง่าย แต่ละเขตสามารถเดินทางไปใช้บริการได้สะดวกที่สุด ตามวิธีของ Porter ซึ่งทำการวิเคราะห์ ทุกตำบลที่ไม่มีสวนสาธารณะ และสถิติวิธีการในการเลือกตำแหน่งในเขตตัวอย่างตำบลที่เลือกมาเป็นตัวอย่างเดียว

เสนอให้พัฒนาพื้นที่ต่างๆ ให้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจดังนี้

1. วัด
2. สุสาน
3. สถานศึกษา
4. สถานที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์
5. สถานที่ราชการ
6. พื้นที่ริมน้ำ 2 ฝั่งริมน้ำปิง

การวิเคราะห์-สวนสาธารณะควรตั้งบริเวณที่เข้าถึงสะดวกที่สุดในรัศมีซึ่งผู้มาใช้บริการใช้ในการเดินทางน้อยที่สุด (Point of Minimum Aggregate Travel) จุดที่เข้าถึงสะดวกที่สุดและใช้เวลาในการเดินทางสั้นที่สุด พรนภา ใช้ระยะทางและจำนวนประชากรในเขตเทศบาล ฯ นำมาวิเคราะห์หาตำแหน่งที่มีความเหมาะสมที่ประชากรสามารถเดินทางไปใช้บริการได้สะดวกที่สุด

ตอนที่ 1 พรนภาได้กำหนดจุดกึ่งกลางของตำบลเป็นศูนย์กลางความหนาแน่นของประชากร และแสดงระยะทางที่เชื่อมต่อ ระหว่าง 2 จุด จากตำแหน่งกึ่งกลางของตำบลเริ่มต้นไปยังตำบลอื่นๆ ทั่วทุกตำบลในเขตเทศบาลฯ แสดงในตารางเมตริกแล้วทำการรวมผลคูณของระยะทางและประชากรแต่ละตำบล ซึ่งค่าผลรวมออกมาน้อยที่สุดคือ จุดศูนย์กลางของตำบลข้างม่อยเป็นจุดที่เหมาะสมที่สุด นอกจากนั้นยังมีจุดกลางของตำบลศรีภูมิ ตำบลพระสิงห์ และตำบลหายยา มีความเหมาะสมรองลงมาตามลำดับ

ตอนที่ 2 เลือกตำบลมาศึกษาเพียงตำบลเดียว โดยใช้เทคนิคและวิธีการเหมือนเดิม
ข้อเสนอแนะ

1. ในการวางผังเมืองรวม พื้นที่สาธารณะทุกแปลงควรจะถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่โล่ง เพื่อ
นันทนาการ และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม
2. ควรกำหนดพื้นที่ 2 ฝั่งริมน้ำทุกประเภทให้พัฒนาพื้นที่ที่เป็นที่โล่งว่างเพื่อการพักผ่อนหย่อน
ใจ
3. ปรับปรุงกฎหมายควบคุมการออกแบบการก่อสร้างอาคารเพื่อให้เกิดพื้นที่โล่งว่าง เช่นการ
ชักจูงให้มีพื้นที่ว่างเพื่อจัดสวนสาธารณะแล้วสามารถเพิ่มความสูงของอาคารได้

Cho (1990) มีงานวิจัยศึกษาเกี่ยวกับการกำหนดสถานที่ตั้งเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจเป็น
จำนวนมาก มีทั้งการนำเอาโมเดลปฏิสัมพันธ์ทางพื้นที่มาประยุกต์ใช้ มีการพิจารณาค่าใช้จ่ายในการ
เดินทางไปพักผ่อนหย่อนใจ และใช้ Gravity model แสดงรูปแบบของการกำหนดที่ตั้งของสถานที่
พักผ่อนหย่อนใจ

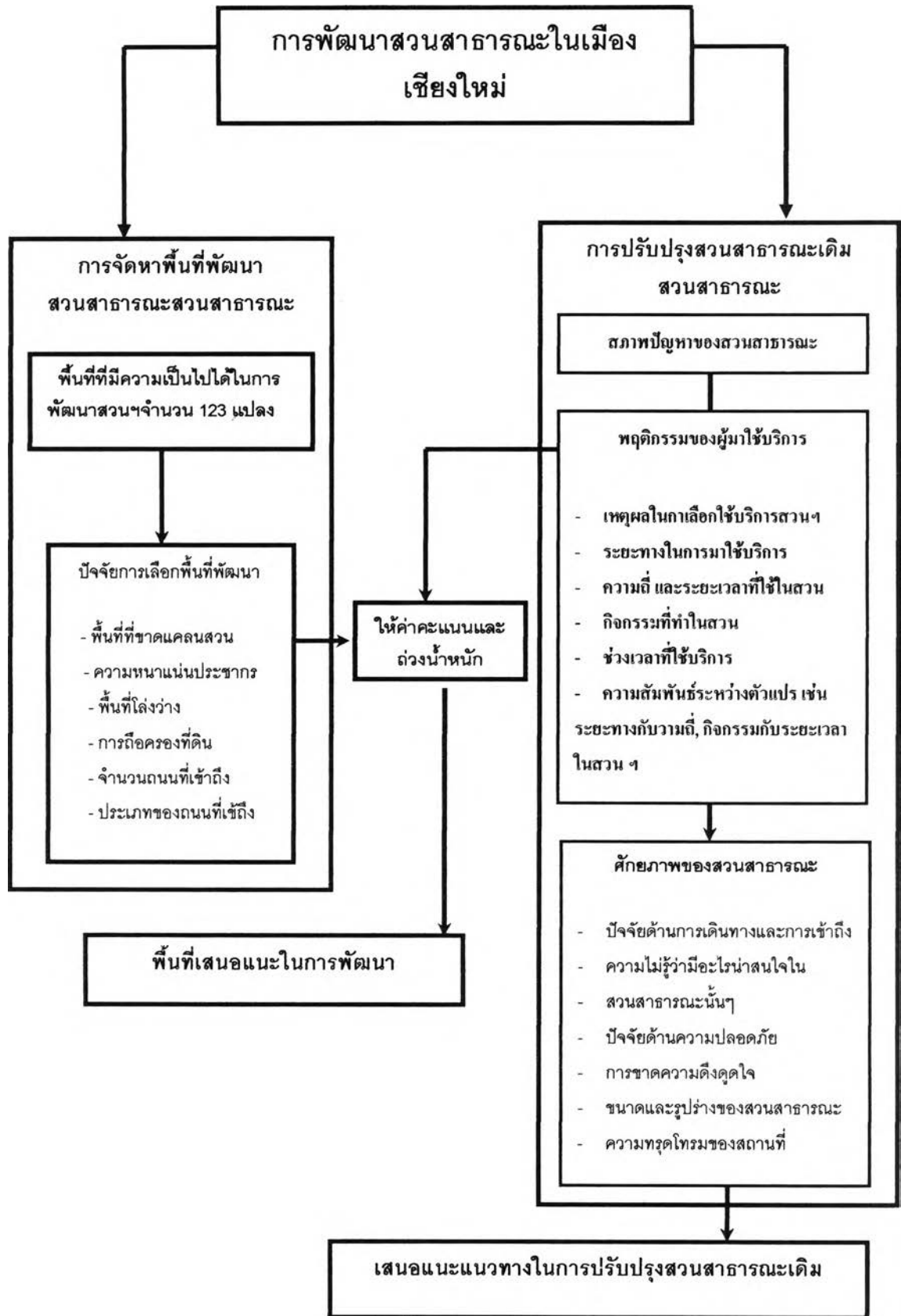
แต่ในงานวิจัยมีข้อจำกัดในการตอบปัญหา และการจัดการซึ่งทำได้ยาก งานวิจัยเป็นเพียงการ
เปรียบเทียบผู้ที่ใช้บริการสาธารณะแบบต่างๆ จาก Gravity model

Neuburger (1971) ได้ใช้วิธีการวัด จากการที่ประชาชนเดินทางไปใช้บริการสวนสาธารณะ
มากน้อยเพียงใด แสดงโดยกราฟเส้นแสดงความต้องการส่วนบุคคลโดย Gravity model William
(1976) มีแนวคิดเกี่ยวกับผู้บริโภคจะได้รับความสุขจากปัจจัยต่างๆ ที่ใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับ ทั้ง
และขนาดรูปร่างของศูนย์การค้า Hodgson (1981) ปรับปรุงแนวคิดของ Coelho และ Wilson's
Leonardi (1987) พัฒนารูปแบบการวัดความสะดวกในการเข้าถึง (Accessibility) เรียกว่าผลรวมค่า
Log-accessibility

2.14 กรอบแนวความคิดในการศึกษา

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องช่วยให้ผู้วิจัยสามารถสร้างกรอบแนวความคิดสำหรับ
การศึกษาการจัดการและพัฒนาพื้นที่สวนสาธารณะเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ซึ่งมีการศึกษาใน 2 ส่วน
คือ 1) แนวทางการปรับปรุงสวนสาธารณะเดิมที่มีอยู่ให้สามารถใช้งานได้และตอบสนองต่อความ
ต้องการของประชาชน โดยการพิจารณาจากการวิเคราะห์พฤติกรรม รวมถึงการนำเอาแนวคิดและ
ทฤษฎีในส่วนของปัจจัยที่มีผลต่อการการเลือกใช้บริการสวนสาธารณะในการวิเคราะห์ศักยภาพของ
สวนร่วมกัน 2) แนวทางการจัดหาพื้นที่เพื่อพัฒนาเป็นสวนสาธารณะ พิจารณาจากพื้นที่ที่มีความ
เป็นไปได้จำนวน 123 แปลง (ฐานข้อมูลจากสำนักงานเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศภาคเหนือ
และการแปลภาพถ่ายทางอากาศ เดือนมกราคม พ.ศ. 2548) ในการพัฒนาได้นำเอาแนวคิดและ
ทฤษฎีมาตรฐานสวนสาธารณะต่อประชากรมาศึกษาถึงความขาดแคลนของพื้นที่ โดยพิจารณาจาก

สัดส่วนพื้นที่สวนสาธารณะที่มีในปัจจุบันต่อประชากรของเมืองว่าควรจะมีพื้นที่สวนสาธารณะเพิ่มอีกเท่าไร และส่วนไหนที่ขาดแคลน และนำมาทำการประเมินร่วมกับปัจจัยในการกำหนดพื้นที่เพื่อพัฒนาสวนสาธารณะอื่นๆ ได้แก่ ความหนาแน่นประชากร พื้นที่โล่งว่าง การถือครองที่ดิน จำนวนถนน และประเภทถนนที่เข้าถึงพื้นที่ ซึ่งนำปัจจัยทั้งหมดมาพิจารณาในที่ดินแต่ละแปลงโดยการให้ค่าคะแนน(จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของพฤติกรรมการใช้บริการสวนสาธารณะ)และถ่วงน้ำหนัก(จากผู้เชี่ยวชาญ) ทำการรวมค่าและจัดลำดับ จะได้เป็นพื้นที่เสนอแนะในการพัฒนาสวนสาธารณะที่สามารถครอบคลุมการให้บริการทั้งเมือง และมีสวนเพียงพอกับประชากรตามมาตรฐานที่กำหนด

แผนภูมิ 2.1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการศึกษา